

Tudomány

A sötét erő 2

Barátságatlan... 3

A Plútó tájai 4

Filmklub

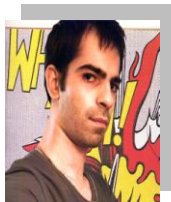
Ember a gépben 5

Beszámoló

A Plútó bolygó 7

Egy év Terry... 9

Variációk egy témára 13

Az uborkaszazon beindulta előtt még összeszedte magát a szerkesztőség, és íme: a második szám. Egy tudományos aktualitással nyitunk, megtudhatjuk hogyan alakul az univerzumból alkotott képe a tudománynak a sötét erő kapcsán. Azután jön egy kis elmélkedés, vajon igaza van-e Stephen Hawkingnak, akik azt vallja, hogy a Földet meglátogató idegen lények nem feltétlenül barátságos szándékúak. Végül egy-két Plútó aktualitás a New Horizons űrszonda küldetése kapcsán.

A Filmklubban egy régebbi film kerül terítékre: a Robotzsaru. Megtudhatjuk, lehetséges-e és etikus-e az, ami a filmben történik.

A Hírlevél második nagy blokkjában jó szokás szerint Ágota beszámolóit lehet elolvasni. Mintha összebeszéltünk volna, mert ő is hozott anyagot a Plútóról, igaz egy kicsit más szemszögből.

A következő szám megjelenése szeptember vége.

-G.L.- főszerkesztő

A sötét erő

A cím alapján egyesek talán a Star Warsra asszociálhatnak, ám nem erről van szó. De akkor mit takar ez a kifejezés? Ennek járunk utána. Akár mennyire is hihetetlen mindaz, amit az univerzumban látunk, a csillagok, galaxisok, a por és gázfelhők, csupán a benne lévő anyag 4%-a. Ha elemi részecskéként kívánjuk definiálni, akkor a protonok, neutronok, elektronok. Ezekből épülünk fel mi is. Ezt a 4%-nyi anyagot 4 féle erő uralja. Ez talán egy kicsit meglepő lehet, hogy csupán négy, mert fizikaórákra visszaemlékezve igen sokféle erő rémlik fel. Az a sokféle erő és kölcsönhatás valójában ennek a négy erőnek a megnyilvánulásai. De melyek ezek? Az egyik az elektromágneses erő. Ez uralja életünk egészét. Az hogy nem esünk át a falon, le tudunk ülni a székre, az is mind-mind elektromágneses kölcsönhatás. Arról van szó ugyanis, hogy az elektronok az atommagban úgymond kitömik az egyébként üres teret. Egy atom 99%-a ugyanis üres tér, jobban mondva az elektromágneses kölcsönhatás tölti ki. De a kémia sem más, mint elektromágneses kölcsönhatás. Azután ott van egy másik fontos erő a gravitáció. Ezt nem kell különösebben magyarázni, ezt mindenki jól ismeri. Az univerzumban fontos szerepet tölt be, hiszen ez a vonzás tartja egybe a csillagokat, a naprendszereket, galaxisokat. A másik két fennmaradó erő már

kevésbé közismert. Ezek az erős és gyenge kölcsönhatás. Az egyik az atommagok egyben tartásáért felel, a másik a radioaktív bomlásért.

De hogyan születtek ezek az erők? Az Ősrobbanás pillanatában még egyetlen erő létezett, de hamarosan kivált belőle a gravitáció. Ezt követően hasadt szét a megmaradó másik háromra. Hogyan működnek ezek az erők? Nos, minden erőnek van egy erőátvivő részecskéje. Gyakorlatilag a kölcsönhatás ezen részecskék cserélgetése által jön létre. Az elektromágneses erő közvetítője a foton. A kölcsönhatásban részt vevők fotonokat cserélnek. A gravitáció közvetítője a graviton, az erős kölcsönhatásé a gluon, míg a gyenge kölcsönhatásé a W-bozon.

Kanyarodjunk most vissza oda, hogy az univerzum 4%-a az, amiből mi is felépülünk. Miből van akkor a maradék? Nos körülbelül 25%-nyi a sötét anyag. A sötét anyag azért is érdekes, mert fényt nem nyel el, nem bocsát ki, csak a gravitáció hat rá. Csak gravitációs kölcsönhatással hat a normál anyagra. A maradék kb. 75%-a az univerzumnak a sötét energia. Erről még kevesebbet tudunk. Azt gyanítjuk, hogy antigravitációs hatása lehet, azaz nem vonz, hanem taszít. Felelős lehet azért, hogy az univerzum gyorsulva tágul. Nemrégiben felmerült a hír, hogy sikerült megfejteni a sötét anyag egyik titkát, a sötét erőt. Merthogy ennek a különös anyagnak önálló erője van. Ezt az úgynevezett sötét foton közvetítené. Az általunk jól ismert fotonnak valamilyen szimmetrikus párja. A feltételezés nagyon érdekes. Az észlelések egyelőre még nem nyertek bizonyítást, tehát a sötét foton léte még csak elméleti.

Igen fontos, hogy minél többet megtudjuk az világegyetemet kitöltő sötét anyagról és az arra ható sötét erőről. A sötét anyag nagyon fontos szerepet játszik az életünkben, mivel van gravitációja. Ma már a tudósok körében nem vitatott, hogy a sötét anyag felelős a galaxisok kialakulásáért és azok egyben tartásáért. Úgy működik,

mint valami ragasztó. Igyekszik a tágulás ellenében összetartani a galaxis halmazokat. A sötét energia ezzel szemben szétfeszíti világunkat, a sötét anyag ellentéte. Az univerzum jövőbeli sorsa is a sötét anyag és a sötét energia harcának kimenetelétől függ. Mostani méréseink szerint a világegyetem gyorsulva tágul. Ha az a tágulási ütem folytatódik, az univerzum végül elpusztul, szétszakad, vagy egyszerűen teljesen kiüresedik. Nem tudjuk még biztosan, mi lesz a vég, de egy bizonyos, hogy egyszer eljön.

-Garzó László-

Barátságtalan földönkívüliek?

Számos filmben találkozhatunk azzal, hogy a földönkívüli lények ellenségesen viselkednek. Így történik ez a most moziban futó 5. hullámban is. A nagy fizikus-koszmológus Stephen Hawking is azon a véleményen van, hogy ha egyszer meglátogatnak minket az idegen lények, akkor az olyan lesz az emberiség számára, mint Kolumbusz érkezése az indiánok szemzőgéből. Vajon miért gondolja így a nagy tudós és mások is?

Általában abból indulnak ki, amit itt a Földön tapasztalhatunk. Az ember állandóan háborúzik, meglehetősen erőszakos fajta. Nem is csoda, ez a genetikai öröksége. Egy olyan fajból fejlődött ki az ember, mely a létért folytatott darwini harcban az ölést ötlötte ki. Ez a gyilkos majom elmélet. Manapság is megfigyelhető legközelebbi rokonunknál a csimpánznál, hogy azok bandákba verődve más majmokra, cercófokra vagy makákókra vadásznak.

Megölik őket és megeszik. Sokszor élve tépik szét a nagy felindulásban. Sőt azt is megfigyelték a kutatók, hogy egy-egy csimpánzhorda valóságos háborút vív kövekkel és botokkal egy másik csoporttal, ha fogytán az élelem, a vadászterület. Ilyenkor szintén nem ritka, hogy áldozatul esik egy-egy csapattag. Ez az ember múltja, innen erednek hajlamaink.

Egyes kutatók úgy vélik, hogy valószínűleg más bolygókon is hasonló események játszódhattak le. Az ottani lények, ahogy intelligensé váltak, uralmuk alá hajtották a természeti környezetet. Végül kiemelkedtek. Ennek véleményük szerint szükséges velejárója az erőszakosság. Azt azonban tudnunk kell, hogy a földönkívüliek ha ide látogatnak, akkor jóval fejlettebbek nálunk mind tudományos mind technikai értelemben. Hiszen a csillagközi utazás olyan nagy kihívást állít egy faj elé, a távolságok és az időbeli korlátok olyan nagyok, hogy azokat csak olyan lények képesek legyőzni és uralni, melyek talán századokkal előttünk tartanak. Bizonyára saját bolygójuk erőforrásait már mind felélték, mint ahogy azt tesszük mi is, és ezért útra kelnek új források után kutatva. A Föld és az emberiség számukra e tekintetben nem más, mint egy potenciális lelőhely. Az emberi fajjal nem sokat törődnek majd, mert primitívnek és fejletlennek fogják látni.

E fenti gondolatmenet logikusnak látszik, de nem jelenti azt, hogy feltétlenül igaz is. Kanyarodjunk vissza oda, hogy hogyan és miből fejlődött ki az ember. Vannak ugyanis olyan főemlős rokonaink, ők a bonobók, melyek békések. Számukra a háborúskodás és az ölés idegen, ismeretlen. Békében élnek egymással. Sőt vannak olyan elzárt indián törzsek, ahol a gyilkosság ismeretlen fogalom. Ha az ember a törzsfejlődés folyamán egy ilyen csoportból fejlődött volna ki, akkor ma bolygónkat a világbéke és a kölcsönös együttműködés uralná. Akik ezt a nézetet vallják, azt mondják, hogy az idegen faj a másik bolygón sem biztos, hogy erőszakos fajból fejlődött ki. A másik ellenérv az, hogy ha kezdetben primitív és erőszakos is volt a

földönkívüli lények társadalma, az szépen lassan megváltozott. Ugyanis ha az erőforrások fogyni kezdtek, akkor össze kellett fogniuk. Egy csillagközi űrhajó építése rengeteg energiát emészt fel, és csak öszszefogással lehetséges. Az emberiség jelenleg azért alkalmatlan egy csillagközi küldetésre, mert nincs béke és összefogás. Most tekintsünk el az esetleges technikai problémáktól. Ha az idegen faj ezeket a nehézségeket megoldotta, akkor valószínűleg már békés, és kiiktatta magából az erőszakra való hajlamot.

Ebben az esetben érkezésükkor az emberiségre mint gyermekekre tekintenének, akiket segíteni kell, és megtanítani az érett civilizáció alapjainak lerakására. Sok tudós vallja, hogy az idegenek a múltban hasonló állásponton lehettek, amikor meglátogatták bolygónkat. Daniken és társai, a paloseti lelkes követői szerint az idegenek segítségével teremtődött meg az emberi civilizáció. Persze az már más kérdés, hogy hová lettek ezek az idegenek, és miért nem tudunk róluk? Miért nem látogatnak meg minket ismét, ahogy azt a múltban tették? Erre is számos válasz született. Az egyik leghíresebb a kozmikus állatkert hipotézis, mely szerint számtalan magasan fejlett civilizáció létezik a világűrben, de azok az emberiséget még kiskorúnak tekintik ahhoz, hogy bevegyék zártkörű klubjukba. Meglehetősen érdekes felvetés, miszerint figyelnek minket, hogy mire megyünk magunk, s ha majd egy szép napon elég érettnek látnak mindek, akkor egyszer csak felfedik magukat.

Nos elméletekből, mint láttuk nincs hiány, ki-ki maga döntse el, hogy melyikkel tud azonosulni. Nem könnyű a választás, hisz számtalan érv szól egyik és másik mellett.

-Garzó László-

A Plútó tájai

A New Horizons űrszonda, mely 2006-ban indult és 2015-ben megérkezett a Plútóhoz, ehhez a Holdunknál is kisebb, alig 1185 km sugarú törpebolygóhoz és holdjaihoz, bámulatos felvételeket készített. Korábban a Plútóról csak nagyon keveset tudtak a csillagászok, mivel eddig egyetlen szonda sem látogatta meg. Mivel nagyon messze van tőlünk, Napközben is csak 4 milliárd kilométerre, míg Naptávolban akár 7 milliárd kilométerre is eltávolodik, ezért a Hubble űrtávcső is csak homályos képet tudott készíteni róla.

A Plútó közel gömb alakú, belsejében egy kőzetmag található, melyet fagyott jég vesz körül. Ennek a jégköpenynek jórésze vízjég, de vegyül bele egyéb jég is, mint ammónia, metán, nitrogén. A külső felszínét jobbra fagyott nitrogénjég alkotja, mely Napközben, amikor a törpebolygó több fényt kap, akkor szublimálni kezd, és évszakos légkört képez. Jelenleg a Plútó Naptávolpontja felé halad meglehetősen elnyúlt, excentrikus pályáján.

A szondától kapott felvételeken vöröses-narancsos foltok láthatók. Ezek nitrogénjég formációk, és szerves anyagok, jegek keveréke. Láthatók kiterjedt síkságok, hegységek, kanyonok és kráterek is. Ezen felül árkok, és gleccserek is borítják a felszínt. E gleccserekben fagyott nitrogénhó is található. Újabb felfedezések befagyott nitrogéntavakat azonosítottak. Ezek az alakzatok meglepték a kutatókat, akik korábban egyhangú, unalmas vidéknek gondolták a törpebolygó felszínét. Ezzel

szembe a valóság az, hogy igen aktív és változatos táj ez. Sőt ma is működő geológiai erők alakítják a tájat.

Az évszakos váltakozások során jelentősen átalakul a felszín. Sűrűbbé válik a légkör, a felszíni jég egy része szublimál, illetve a befagyott nitrogéntavak megolvadhatnak. A mélyből gázkilövellések törnek fel. Ez valamint a kriovulkanizmus során feljutó latyak alakítja, formálja a törpebolygó felszínét. E latyak szerves vegyületeket is bőven tartalmaz, melyeket a kialakulásakor gyűjtött magába az égitest. Ezen túl üstökösök is zuhantak rá, melyek nagy becsapódásos krátereket hoztak létre.

A Plutóról készült felvételek rendkívüli mértékben segítették a tudósokat, hogy megértsék ezeket az égitesteket, melyek a Neptunuszon túl helyezkednek el a Kuiper-öv belső szélén. Feltételezhető, hogy a Plútó esetleg korábban a Neptunusz holdja lehetett. Sok rokon vonást mutat a Tritonnal. Ennek megerősítésére, vagy cáfolására további vizsgálatokra van szükség. A Kupiper-övben számtalan Plútóhoz hasonló égitest kering, melyekről csak nagyon kevés adat áll rendelkezésre. New Horizons küldetése mérföldkőnek tekinthető ezeknek a törpebolygóknak a vizsgálatában.

A Plútó legnagyobb holdja a Charon, mely fel akkora, mint a Plútó, távolsága tőle 19000 Kilométer. Közel kör alakú pályán kering a Plútó körül az egyenlítői síkjában. E szokatlan méretarányok miatt a Plútó és a Charon tekinthető egy kettősnek is, vagyis valójában egymás körül keringenek. A New Horizons a Charonról is készített felvételeket.

Az űrszonda felvételei további elemzést kívánnak. Sajnos azonban, mivel nagy sebessége miatt gyorsan elszárgult a Plútó mellett, nem állt pályára körülötte, ezért ez egy egyszeri alkalom volt, hogy az emberiség vizsgálhatta a Plutót. A további tanulmányozásra újabb szondára lenne szükség. Az elhaladó szonda csupán a törpebolygó teljes felszínének csak egy kiterjedtebb részéről tudott felvételeket készíteni. Így akadnak lefényképezet-

len területek is. Egyelőre nincs tervben újabb szonda útnak indítása, mivel az jelentős költségekkel jár, továbbá hosszú idő mire megérkezik. Így nem marad más lehetőség, mint a már elkészült felvételek aprólékos elemzése.

Összességében elmondható, hogy a Plútó tájai megragadják az emberi képzeletet. Egy nagyon más, szinte hátborzongató vidék ez, de mégis az itteni geológia folyamatok nem ismeretlenek a kutatók előtt. Az emberiség a Naprendszer határterületeire merészkedett, és végre pillanatképeket kaphatott erről a vidékről.

-Garzó László-

Filmklub

Ember a gépben

Nemrégiben vetítette a tv a Robotzsaru című filmet, mely érdekes kérdéseket vet fel. A műben Alexet, a rendőrt egy korrupciós ügy miatt likvidálják, felrobbantják az autóját. Olyan súlyosan megsérül, hogy nem sok esélye marad. Ez az eset kapóra jön az OmniCorp-nak, és megkönyékezik a feleséget, hogy engedélyezze azt az eljárást, mellyel a sérült testet egy gépre cserélik. Így születik meg a Robotzsaru. Felesége döntése igencsak megviseli Alexet. A film egyik döbbenetes pillanata, amikor Alex kéri, hogy mutassák meg számára, hogy mi marad belőle. Ekkor szembesül azzal, hogy csak a feje és a tüdeje. Testének többi része gépi, azaz mesterséges. Ez a nézőnek is megdöb-

bentő. Ember és gép teljesen összeolvadt. Az eljárás etikai kérdéseket is felvet. Vajon joga volt-e így döntenie a feleségnek, még akkor is, ha ez volt az egyetlen esély. A másik etikai kérdés, hogy a filmben befolyásolják Alexet, olykor elektronikusan, máskor kémiai úton. Mindez történik a tudta és a beleegyezése nélkül.

Nagy kérdés, hogy valóra válhat-e az, amit a filmben látunk? Nos a bionika az élő anyag ötvözése a mesterséggel, nagy léptekkel halad előre. Mindannyian hallottuk és láttuk azokat a csodálatos kar, láb protéziseket, melyeket sérült embereknek fejlesztenek. Ezekkel ma már teljes életet lehet élni, márha az illető meg tudja fizetni. Az idegekhez kapcsolják a művégtagot, így azok akarattal mozgathatók, sőt korlátozottan ugyan, de érezni is lehet velük. Ez már a jelen. A jövőben bizonyára tovább fejlődik a bionika tudománya és akár talán mesterséges gerincet is tudnak majd alkotni, mint az történik a filmben.

A nagy kérdés az, hogy van-e létjogosultsága a bionikának, ugyanis van más lehetőség is a szervpótlásra. A szervtenyésztés tudományával ma már, vagy a közeljövőben biztosan képesek az orvosok a beteg genetikai állományával egyező, az eredeti végtagot gyártani. Így pótolható az elvesztett kar, láb vagy más akár belső szerv is. Ha természetes szövettel megoldható, akkor miért kellene az idegen, gépi anyag? A filmben erre az a válasz, hogy ők harcost gyártanak. Az életben azonban gondolom mindenki a test azonos élő szövetet választaná.

Ha pedig az egész test sérül oly mértékben, hogy az már nem, vagy csak nehezen volna helyrehozható, mint az történik Alex-szel is, akkor ott van a klónozás tudománya, mellyel egy új tökéletesen azonos test állítható elő. A probléma jelenleg csak az, hogy hogyan költöztethető át egy ember tudata az új testbe. Ez irányban is folynak a kísérletek. Néhány tudós már azon kísérletezik állatokon, hogy a fejátültetést megvalósítsák. Elmondásuk szerint az eredmények biztatóak. Nos nem tudom, én egy kicsit szkeptikus vagyok, de

nem kizárt, hogy a probléma előbb- utóbb megoldható lesz. A másik lehetőség, hogy akárcsak az informatikában, úgy ebben az esetben is, az agy információ tartalmát valamilyen módszerrel letöltik és átprogramozzák az új test agyába. Ez is egy ígéretes lehetőség.

Továbbra is fent áll azonban a film etikai kérdése, hogy felhasználható-e egy ember olyan célokra, hogy fegyvert gyártsanak belőle? Etikai megfontolásból a kérdésre a válasz nemleges. Tudjuk azonban, hogy ez sosem volt, vagy sosem lesz gátja annak, hogy megtegyék. A múltban is bevett dolog volt gyermekkorától kiképezni egyes kultúrákban a harcosokat, hogy azután azok elit, élő fegyverek legyenek. Ez az eljárás is etikátlan volt, mégsem kérdőjelezte meg senki sem. A jövőben pedig egy gépmember létrehozása is hasonló lehet.

Mint láttuk a lehetőségek szinte korlátlanok. Legyen az akár a Bionika vagy a biotechnológia, az ember teste pótolható, javítható és lecserélhető. Egy egészen új kor előtt áll az emberiség. A kérdés azonban az, hogy ezekkel a lehetőségekkel hogyan bánik. Jól és etikusan-e vagy etikátlan és gátlástalan módon? Mindig szem előtt kell tartani, hogy az egyes ember számít, és ezt nem írhatja felül semmilyen vállalati vagy magánérdek, mint azt teszik a filmben.

-Garzó László-

A Plútó bolygó Beszámoló az Írószö- vetség 2016. március 16- i rendezvényéről

Az előadás első részében Almár Iván beszélt a Plútóról, annak kapcsán, hogy a New Horizons űrszonda sok, remek minőségű felvételt továbbított a Földnek. Sőt, ezt teszi most is, mert az adatok továbbítása még folyamatban van. Előreláthatólag októberben ér véget. Egy ötlet szerint a kiüresedett memóriát arra használnák, hogy magánszemélyek által küldött üzeneteket küldjenek az idegeneknek, de ez még csak egy ötlet, nem biztos, hogy megvalósul.

Szívesen megírnám, amit Almár Iván elmondott, de részint sötét volt, mert az előadó csodás képekkel illusztrálta a mondanivalóját, ezért nem tudtam jegyzetelni, részint az említett képek nélkül a szöveg nem sokat ér.

Ezért arra szorítkozom, hogy futólag megemlítsem az irodalmi vonatkozásait. Az egyik, Plútón lévő terület szurokfelete, ezért a Mordor nevet kapta. Egy hegyet pedig Kubrickról neveztek el. Almár Iván kissé csodálkozott, hogy Clarke-ról nem kereszteltek el semmit. Szerinte azért

nem, mert Kubrick amerikai, Clarke pedig angol. Enyhítő körülmény, hogy Tolkien is angol, no meg még jó sok terület akad mind a Plútón, mind a Charon holdon, ami csak névre vár.

Az nem meglepő, sőt helyénvaló, hogy a Plútó felfedezőjéről, a csillagász Tombaughról is elneveztek egy síkságot.

Az előadás befejezése után kérdezni lehetett Almár Ivántól, és ezt a jelenlévők meg is tették, kérdeztek, nem kevesen és nem keveset.

Következett Vancsó Éva, akinek már nem túl sok ideje maradt. Ebből a szempontból kész szerencse, hogy a Plútó bolygóról nem sok regény vagy novella íródott. Legalábbis nem ez a bolygó (törpebolygó) volt a központi téma. Ezek után Évát fogom idézni.

A magyar regények között nem sok akad, ami a Plútóval foglalkozik, Az angol nyelvű bibliográfia a Holdról 20-30-szor, a Marsról és a Vénuszról 15-20-szor több mű szól. A nagybolygókról kevesebb, inkább a holdjaikról írtak. Ez alól a Jupiter kivétel, oda még gáznemű életet is álmodtak.

A Plútóról 81 különböző írást sikerült összeszámolnom. Az első nagy hullám a bolygó felfedezése után indult. Ez a bolygó lett az ismeretlen, egzotikus sziget megfelelője, jó messze van, és semmit nem tudunk róla. Ezek az írások általában olcsó magazinokban jelentek meg, csodás címekkel, mint pl. Elmerablók a Plútóról, vagy Agyszívók, ugyanonnan. Sajna, ezeket a csodás műveket nem sikerült elővasnom, pedig érdekelt volna.

A helyszín az egyik történetben mint kalózkikötő szerepelt, persze űrkalózkokról íródott. Ebben egy kalózhercegnő elrabol egy földi férfit, (elvégre nem csak kalózkok rabolhatnak hercegnőket) és magával viszi a titkos búvóhelyükre, a Plútóra. Itt él többek között a hercegnő apja, foglalkozására nézve szintén kalóz, és mind ő, mind a társai galád tervet szőnek a Föld ellen. Úgy érzik, az ottaniak hibájából kerültek a társadalom peremére, és ezért bosszút kell állniuk. Olyan baktériumokat találtak, amik alumíniumot fogyasztanak,

úgy tervezik, hogy ezeket eljuttatják a Földre, ezek pedig jóízűen megeszik a bolygót. Aki arra gondol, hogy a hercegnő és a földi hősünk egymásba szeret, az jól gondolja, ketten összefogva hiúsítják meg a tervet.

Egy másik történetben expedíció indul a Plútóra, és életet találnak rajta. Valami amőbához hasonló lények vannak ott, ami – az evolúciónak fittyet hányva – nem keletkeztek, csak úgy nőnek. Egy másik történetben gülüszemű, aprótermetű lények élnek a felszín alatt. A kidülledt szem kötelező volt a harmincas évek idegen lényeinél. Ez volt az az időszak, amikor dülledt szemű szörnyekről dülledt szemű kisfiúk olvastak.

Egy újabb történetben kipróbálnak egy antigravitációs hajtóművet. Először a Holdra utaznak, de az túl közel van, ezért aztán irány a Plútó. Hideg, halott világot találnak, ami nem túl meglepő, de aztán felfedeznek egy csapóajtót. Odalent fejlett civilizációt találnak, hét láb magas, gülüszemű, karcsú, áttetsző ruhát viselő élőlényeket. Lámpát viselnek a fejükön, ami a világításon kívül arra is szolgál, hogy viselője az érzelmi állapotát ezzel jelezze. Miután a földlakók nem viselnek ilyet, félreértik őket. Aztán gyorsan kapnak ők is egyet-egyét, és ezzel minden rendeződik. Ezek a lények 200 évig élnek, a nagykorúságukat pedig 60 éves korukban érik el. Az övük békés társadalom, mindenki vegán, és három neműek. A tudósai semlegesneműek, mert a tevékenységük minden idejüket és energiájukat leköti. Egy másik felfogás a Plútó nevéből indul ki, és riasztó képet vázol. Az ottaniak több ezer évig élnek, ráadásul bőrszárnyuk van és visszataszító külsejük, kissé Lowecraft ősi isteneire emlékeztetnek. Eléggé el nem ítélnélhető módon gyarmatosítják a Földet,

1965-ben jelent meg a Kilencedik bolygó titka. Ebben a Földről indul a cselekmény, Kiderül, hogy valaki energiát lop a Napból. Ezért aztán egy expedíció rendszeresen végigjárja az összes bolygót, hogy kiderítse, honnan éred a galád orvtámadás. A

Marson – természetesen – értelmes lényeket találnak, akik még nálunk is nagyobb bajban vannak, elvégre ők távolabb vannak a Naptól. Itt sikeresen kikapcsolják az energialopó gépezetet. Mindenhol ezt cselekszik, végül eljutnak a Plútóhoz. Ott aztán kiderül, hogy ez a bolygó a Naprendszeren kívülről származik, egy idegen faj kevés számú túlélője lakik rajta, akik kicsik, fehérek, és dülledt piros szemük van. Végül is legyőzik őket.

Kim Stanley Robinson: Icehand című írásában a Plútón egy, Stonehenge-hez hasonlító építményt találnak, persze jégből. Kiderül, hogy ez egy marsbéli lázadásnak állít emlékművet. Miután a készítői azt akarták elérni, hogy réginek látszódjon, folyamatosan golflabdákat ütöttek hozzá, így érték el a kívánt hatást. (Nem tudtam, hogy a golfkészlet ilyen fontos egy úrhajón).

2005-ben három ilyen tematikájú történet jelent meg. Az egyikben nitrogéntengert találnak a Plútón, természetesen élőlények is vannak benne. A másik Baxter: Féregjárát a Plútóra című könyve. Ebben a Plútót és a Charon között összeköttetés van. A bolygó és a holdja egyaránt lakott, valami aknászpókféle lények élnek rajta, az egyik helyen (a Plútón) kikelnek, majd átvándorolnak a másikra, ezért kell az állandó összeköttetés. Szerintem ők is dülledt szeműek.

Nemere Istvántól ebben a tematikában jelent meg a Túl a Plútón című regény.

Ezzel véget ért az előadás, és mennünk kellett, de az biztos, hogy a Plútóról szóló képeket megpróbálom figyelemmel kísérni.

Röstellem, de nem nekem jutott eszembe, hogy Zsoldos Péter: Ellenpont című regényében a Plútóról indulnak el a robotok, hogy megtalálják a Földet és az embereket. Enyhítő körülmény, hogy legalább újraolvastam a könyvet.

-Pasztler Ágota-

Egy év Terry Pratchett nélkül

A rendezvény Michaleczky Péter a továbbiakban: Péter) kezdte, az író életrajzi adataival, a továbbiakban ő irányítottam a beszélgetést, és ő kérdezte a többi szereplőt.

Ezek szerint Sir Terence David John Pratchett (1948. április 28 - 2015. március 12)

Korán otthagyta az iskolát, mert egy tanárja azt mondta róla (esetleg neki) hogy sosem fog tudni leérettségizni. Erre 17 éves korában kilépett, és dolgozni kezdett. Egy lapnál kezdte a munkát, majd az újságírás mellett az írást is kipróbálta. Emellett nagyon sokat és, sokféle művet olvasott. Az íráshoz nagyon jó alapozás volt az újságnál végzett munkája, hiszen szinte minden rovatnál dolgozott. Többek között bűnügyi tudósító is volt, majd a gyerekvat vezetését bízták rá, ezt ugyanis senki sem szívesen csinálta, Ezt kihasználva egy folytonos történetet írt, ami sikeres lett. Eredetileg sci-fit akart írni, olyat, ami a példaképe, Larry Niven műveire emlékeztet. Legismertebb sorozatát, a Korongvilágot csak később írta meg, ezt a Gyűrűvilág ihlette.

1983-ban jelent meg a Mágia színe, sikeres lett, a kiadója hat további könyvet kért tőle. Végül negyvennél több, a Korongvil-

ágban játszódó regényét adták ki. Hogy miért írt fantasyt? Erre a kérdésre azt válaszolta, hogy kevésbé kötött, és humorosabb fordulatokat tesz lehetővé. Műveiben a mi világunk dolgait is áttemeli a sajátjába, ilyen a filmkészítés, a könyvnyomtatás vagy a popzene. A könyvei viccesek és elgondolkodtatóak is, ilyen pl. a Halál szerepeltetése, aki mindig csupa nagybetűvel beszél, illetve így írják le, mit is mond. Visszatérő gondolata, a vallás a tudomány karikatúrája, a Láthatatlan Egyetem szép példa ez utóbbira. További humorforrás a többoldalas lábjegyzet, ez nem egyszer szellemesebb, mint az eredeti szöveg.

1989-ben hét kötete jelenik meg, többek között a Piramisok, illetve a Vészbanyák. 1990-ben egy, a Korongvilágtól független kötet, a Sofőrök jelenik meg, később ez is trilógiává bővül. Egy másik történetében apró népekről ír, akik egy láb magasak, és tízszer gyorsabban mozognak, mint az emberek, ezért mi nem látjuk őket, ők pedig nem értik az emberi közösséget. Az Elveszett prófécia is 1990-ben jelent meg, kérdés, mit szoltak hozzá a vallási fanatikusok?

Aztán visszatér a Korongvilághoz. Akkoriban történt, hogy az amerikai kiadók is felfedezték a könyveit, betör a piacára, minden tíz kiadott könyvből egy az övé. A műveiből számítógépes játék, térkép és szerepjáték is készült.

A közönség kedveli, de a szakmai elismerést nem kapja meg, enyhén szólva is fanyalognak a könyvei olvastán. A méltánylás csak a kétezres években jött meg.

2003-ban volt Angliában a Nagy Könyv játék. A száz megszavazott könyvből ő és Dickens egyaránt öt-öt regénnyel szerepelt. Ez a játék Magyarországon is volt, itt nem szerepelt Pratchett a megszavazott száz könyv között. Nálunk Adams a 78-ik lett, Böszörményi Gyula pedig a 83-ik.

Megítélték számára a Hugo-díjat, de nem fogadta el. 2008-ban lovagi címet kap, ennek öröme meteorvasból készített kardot magának, elvégre milyen lovag az, akinek nincs kardja?

A műveiből 2010-ben film is készült, (A mágia színe, illetve a Mágia fénye) de ezek nem túl jól sikerültek.

2007-ben Alzheimer-kórt állapítottak meg nála, ennek ellenére tovább dolgozott. Volt, hogy már csak diktálni tudott, de amíg lehetett, addig írt.

Azt mondta, hogy joga van a méltóságteles halálhoz, ő szeretné eldönteni, meddig akar élni. Mozgalmat indított az eutanázia mellett. Egy dokumentumfilm is készült róla. Végül természetes halállal halt meg. Negyven évig élt házasságban, van egy lánya, aki az apja műveinek feldolgozásával foglalkozik, szerepjáték, színpadi, illetve filmes változatok, számítógépes játékok.

Egy interjúban, amit Neil Gaiman készített vele, elmondta, hogy kikre dühös. A volt iskolaigazgatójára, aki azt mondta róla, hogy sosem fog leérettségizni, (ebben igaza lett), az amerikai kiadóira, no meg a betegségére.

Hatalmas életművet hagyott maga után.

Péter ezzel fejezte be az előadását, és megkérte a jelenlévőket, hogy ha érdekli őket valami, kérdezzenek.

Megragadtam a lehetőséget, és rákérdeztem, készült-e rajzfilm az írásaiból, mert a művei olvastán elsőnek ez jutott eszembe. Péter szerint igen, volt ilyen, de nem valami jól sikerült.

Sóhár Anikó 17 éves korában abbahagyta az iskolát, ennek ellenére a kilencvenes években 23 egyetem választotta díszdoktorává. Számos dolgozatot, illetve doktorátusi értekezést írtak róla. A humort általában nem veszik komolyan, lásd Karinthy Frigyest. Pratchett a Láthatatlan Egyetemről szóló történeteiben alaposan ki is figurázta a professzorokat. Legalábbis bizonyos fajtájukat.

A továbbiakban Kelemen Zoltán színművésszel (továbbiakban: Zoltán), és Szobolovszky Zsófia (továbbiakban: Zsófia) rendezőasszisztenssel beszélgetett Péter, no meg jó néhány jelenlévő.

Péter: Hogy került sor a Pratchett-adaptáció bemutatására?

Zoltán: Az Egyetemi Színpadon került sor rá, Vincze Ernő rendezésében. Azt mondta, hogy 2007-2008-ban egyszerően szembejött vele.

Zsófia: A Vészbanyákat szerette volna színre vinni, a szereplők szabad kezet kaptak a figurákhoz.

Zoltán: Vincze Ernő nem profi rendező, az eredeti foglalkozása ornitológus, de szereti Pratchett műveit. A bemutatóhoz a szerzőtől kért és kapott engedélyt.

Egy kérdező: Hogyan lehet ezt a humort átültetni? Ez nagy részben nyelvi humor, illetve sok benne a hivatkozás.

Zsófia: Ebben nincs helye szóviccnek, de a párbeszédnek jók. E próbák során sokat improvizáltunk.

Zoltán: Én a herceget játszottam, de azért, mert előtte sokan leléptek, gyakran cserélődött ez a szerep. Én az utolsó két előadáson szerepeltem. A szerző pontos instrukciókat adott, a párbeszédnek olyan jól sikerültek, hogy vigyáznom kellett, hogy ne nevessek rajtuk, elvégre az nem volt a szerepben,

Kérdező: Sok a szereplő és gyakran változnak a helyszínek. Hogyan sikerült ezt megoldani?

Zsófia: Eleinte pusztán fekete díszletek voltak, de ez nem lett jó, ezért majdnem üres téren játszottunk, csak asztal, szék, és néhány kulcsfontosságú elem volt a színpadon. A legtöbb díszletet és kelléket lomtalanításból szedtük össze.

Zoltán: Csak később csatlakoztam a társulathoz. Az első próba a Dreher sörgyár színpadtermében volt. A látványos elemeket a stáb munkája, a fénytechnika és a zene képviselte.

Kérdező: Milyen volt a zene?

Zsófia: Alapzajokból, illetve hangulatfestő elemekből állt.

Kérdező: Benne van a színház a színházban jelenet, ez is Shakespeare hivatkozás.

Zsófia: A boszorkányok normális emberek voltak, semmi extra. Utána változtak sztereotip boszorkákká. Bejött a drámaíró, és instrukciókat adott.

Kérdező: Hogyan készült a darab?

Zoltán: A technikai elemek, mint pl. a színház a színházban, továbbá a humoros párbeszéd, az instruálás, hogy mit domborítsunk ki, illetve a humoros párok sokat számítottak. Én, mint herceg eléggé vézna alak voltam, a párom pedig egy valkúri alkat. Nem kellett átvennem az elődöm példáját, nálam a herceg kissé Latinovitsra hasonlított, legalábbis a hanglejtése.

Kérdező: Játsszák-e még?

Zoltán: Nem, az utolsó előadás hat éve volt.

Szélesi Sándor: Készült-e az előadásról felvétel?

Zsófia: Elméletileg igen, de nem találok.

Zoltán: Felvették, de én sem találok.

Vancsó Éva: Ismertétek-e a szerzőt azelőtt?

Zoltán: Semmit nem olvastam tőle, de gyorsan belejöttem.

Zsófia: Én sem ismertem a darab előtt.

Szélesi Sándor: Első vállalkozásotok volt ez a darab. Hol szorult némi magyarázatra?

Sóhár Anikó: Én tudom!

Zoltán: Először felolvastuk, de angolul. Néhány tévés és filmes adaptáció után ki akartuk próbálni az amatőr színházat is.

Anikó: Fontos, hogy beszélhető legyen a szöveg! Amit nem lehetett jól megcsinálni, azon változtatni kellett.

Egy kérdező: Miért kellett ennyi egyeztetés?

Zoltán: A rendező inkább csak kérdezett, az angol fél kötekedett.

Zsófia: Ernő később már nem levelezett annyit, kezdetben biztos akart lenni abban, hogy ez tiszta ügy.

Kérdező: Akár a Star Trek esetén. Amíg az adaptáció közepes színvonalú volt, addig pártfogolták. Ha jobb lett volna, akkor letiltották.

Zoltán megköszönte a figyelmet, és áttértek a következő napirendi pontra, a könyvek fordítói, Sóhár Anikó, Farkas Veronika (továbbiakban: Veronika) és Sziklai István (továbbiakban: István) beszélgetett a könyvek fordításáról.

Péter: Mikor kezdődött a szerzővel való kapcsolatod?

Anikó: A doktorimat írtam, és elküldtem a fordításról szóló észrevételeimet a szerzőnek és a kiadónak is. Azt a választ kaptam, hogy ha ennyi mindent észreveszek, akkor mostantól fordítsam én!

Péter: Hogyan lehet ezt magyarra fordítani? A művei tele vannak idézetekkel és hivatkozásokkal.

István: Én közös projektet kaptam, nem kellett a nevekkel vesződnöm, csak azzal törődtem, mi lesz a szereplőkkel. Ezek egyfajta belső utazáson vesznek részt, akár fejlődésregénynek is tekinthetők a művei.

Anikó: Tényleg nehéz munka volt, de megtaláltuk a közös hangot, élveztem. A fordítást. Egy csomó hibát már nem követtem el, bár voltak bukatók.

Péter: Mi a fordítás elve Pratchett esetén? Miben tér el más típustól?

Anikó: Nem a nyelvvel van baj, a szerző imádja az angol nyelvet, ezzel játszik. Hátérismeretekre van szükség, és ezt nem mindenki veszi észre. Erre példa a Mozgó képek című regénye, ebben nagyon sok hivatkozás van a némafilmekre. Ezek jó részét be sem mutatták Magyarországon, utána kellett nyomozni.

István: Tényleg nagyon sok a kultúrtörténeti hivatkozás, először észre kell venni, hogy egyáltalán erről van szó, aztán utána kellett járni.

Veronika: Én először olvastam a könyveit, csak később kezdtem el fordítani. Naponta 40.000 leütés a normám, másnap átnézem, és ha szükséges, kijavítom. A munkában sokat segített Anikó esszéje, no meg a rajongói levelek is, tőlük sokszor kaptam a megoldást a kissé átalakított idézetekre. Nehéz munka, de szórakoztató. Ilyen szempontból érdekes volt az apró kék emberekről szóló történet, akik sok tulajdonságukban a skótokra, néha az írekre hasonlítanak. Némi gondolkodás után erdélyi dialektusban beszéltettem őket, például a vámpírt csörgeféregnek fordítottam.

Péter: Volt-e olyan, hogy meg kellett kérdezni a szerzőt?

Anikó: Állandóan leveleztem vele. A könyvei francia fordítása nem volt sikeres, Velem viszont sokat beszélgetett, és a részletek is érdekelték. Például az egyik varázslójának a Széltoló nevet adtam, le kellett fordítanom a nevet, és elmagyaráznom, mit is jelent. Mikor már nagyon elfoglalt lett, akkor jöttek a titkárai. Előfordult, hogy a történet során a szereplőknek más nevet kellett adni, és ezt az olvasók rögtön észreveszik. A fordítás szinte rögtön felkerül a netre, és ott aztán véleményezik.

Veronika: Ilyen szempontból baj van a szerzői jogokkal. Másrészt viszont szükség van a rajongók észrevételeire. Én nem leveleztem vele, de Neil Gaimannal igen.

István: Én még később kezdtem, Volt olyan könyv, amit Baxterrel közösen írtak, ő a sci-fi részekért felelt, mert ő a hard sci-fi kedvelte, Pratchett viszont a karaktereket dolgozta ki. A történet szerint végtelen sok Föld létezik, és egyszerű az átjárás közöttük. Egy doboz, egy krumpli és egy kapcsoló kell hozzá. Ennek következtében az emberiség kirajzik, a baj csak az, hogy az átjárás egyszerű, de visszajutni nem lehet. Aztán kiderül, hogy doboz nélkül is megy! A történet kulturális és történelmi szempontból is érdekes, próbálja felmérni a társadalmi következményeket.

Péter: Melyik a kedvenc könyvetek ettől a szerzőtől?

Veronika: A Vadkan apó.

Anikó: A Maxwell-trilógia, ez nem tartozik szorosan a Korongvilág-sorozathoz. Egyfajta ismeretterjesztő mű a Korongvilághoz, az ottani tudomány leírása, főleg a Láthatatlan Egyetem és az ottani tanítások ismertetése. Ebbe sokat beletett magából és a nézeteiből, ugyanis meggyőződéses ateista volt. Mindig kiállt a gyengék mellett, sok alapítványt támogatott.

István: Pratchett nem bízott a jövőben, ezt mutatja a Hosszú Föld című könyve is, az a kedvencem.

Sándor: Kár, hogy nem járt Magyarországon.

Egy vendég: Találkoztam vele, szívesen megtette volna, Egyszer belógtunk egy partira, és ott találkoztam vele. Gúnyos, de szórakoztató stílusa volt. Egy darabig sok ember állt és beszélgetett együtt, majd bejött néhány ember, és a továbbiakban mindenki köréjük csoportosult. Mint kiderült, ők irodalmi ügynökök voltak.

Anikó: Érdeemes elolvasni Pratchett beszédeit is.

István: Folytatjuk a Korongvilág sorozat fordítását.

Anikó: Van egy lexikon is a korongvilágról.

István: Nagy munka lenne lefordítani, és anyagi vonzatai is vannak. Szeretném, ha megjelenne, de nem túl sok olvasója vagy vásárlója lenne.

Anikó: Egy fordítóknak szóló tanfolyamot vezetek, Pratchett megengedte, hogy itt lefordítsuk az esszéit, de ez a részvevők számára nagyon kemény diónak bizonyult. Ezzel a tulajdonképpeni beszélgetés lezárult, a látogatók kérdezhetnek, és ezt meg is tették!

Egy kérdező: Felhasználta-e a betegségét ihletforrásként a műveiben?

Veronika: Látszik, hogy emiatt is dühös volt, úgy döntött, csak azért is írni fog!

Anikó: Angliában csak akkor fizetik az Alzheimer gyógykezelését, ha a beteg hatvan évnél idősebb. Ő meg csak 57 éves volt, így a gyógyszer számlája havi négyezer fontra rúgott. Szerencsére megengedhette magának, de mozgalmat indított a törvény megváltoztatásáért. A műveiben is gyakori téma a kirekesztettek társadalomba beemelése, lásd például a gnómok történetét.

Veronika: Egy tévében interjút készítettek vele, ebben arról beszélt, hogy hamarosan csak teherré válik mind magának, mind a többieknek. Az interjú nem a leépülésről, hanem arról szól, mit jelent ez a beteg környezetének.

Ezzel a hatásos zárószóval befejeződött a rendezvény.

-Pasztler Ágota-

Variációk egy témára

A program Sóhár Anikó bemutatásával kezdődött, Ő beszélgetett az első előadóval, Vándor Évával. Éva beszélt az újrafordításról, mert több könyvet fordított már újra, és mert tanulmányozta ezt a témát. Olvasásszociológiával foglalkozik, és a Pöttyös és Csikos könyvsorozatról írt. Az előbbi 1953-tól kísérte figyelemmel.

Vándor Éva a Huckleberry Finnt fordította újra, és sűrűn ellátta lábjegyzettel. Angol nyelvű irodalommal foglalkozik, és sokszor tapasztalta, hogy a fordítás egy része korrekt ugyan, de unalmas. Legalábbis a mai olvasó számára, ezért kell Austent is újrafordítani.

Anikó: Befolyásolja-e ideológia a könyvek fordítását?

Éva: A sci-fi területén nem nagyon fordul elő, mert a meg nem felelőnek ítélt könyveket egyszerűen nem adták ki. Az is előfordult, hogy Asimov: Én, a robot című novelláskötetéből egyszerűen kihagytak egy részt, mert azt nem tartották közölhetőnek. Ezért az újabb kiadásban azt is le kellett fordítani. Gyakran előfordul, hogy az új fordító tud a régiről. Persze, nem könnyű eldönteni azt sem, hogy mi az eredeti, Például Kazinczy a Hamletet németből fordította, hiszen nem tudott angolul. Akkoriban szinte minden más nyelvű

művelt németből vagy franciából fordítottak, mert ezen sokan beszéltek, vagy legalábbis olvastak. Mostanában az egzotikusabb nyelvű műveket általában angol nyelvből fordítják.

Németh Attila: Angol a közvetítő nyelv, a legtöbb tudományos cikket is ebből fordítják.

Éva: Nádasdy Ádám, aki újrafordította az Isteni színjátékot, azt mondta, hogy nagyon tiszteli Babits művét, de úgy érezte, hogy hatalmas kihívás lenne ezt a művet neki is magyarítani. Nem adta vissza olyan pontosan a tercínakat, mint Babits, de mást érzékeltet a műből. Sok szempontból a tévé vagy a film is befolyásolhatja a fordítást, hiszen változik a szókinccs. Ezért van az, hogy például Austent már többször is más-más fordításban adják ki. Szerintem Borbás Mária fordítása a legjobb. Mi van akkor, ha elavult az a szóhasználat, amire lefordították?

Persze előfordul félrefordítás is, a végeredmény olykor inkább adaptáció, mint az eredeti hű visszaadása.

A Bibliát is újra és újra kiadják, más-más átültetésben, próbálnak alkalmazkodni a megváltozott helyzethez.

A kiadók arra törekcsenek, hogy el tudják adni a könyvet, ezért az a befogadó számára könnyen érthető legyen. Szerepet játszik persze a fordító saját tapasztalata is. A fordítás egyfajta kódfejtés, a fordító desiffrálja az eredét. Sokszor utalásokat, hivatkozásokat kell megfejteni, vagy megkeresni a magyar megfelelőjét. Kérdés, hogy ez mennyire sikerül? Minél többször fordítják, annál jobb? Sokat számít, hogy az olvasó hogy érti meg az esetleges hivatkozást.

Anikó: Az SF sem kivétel. Philipp K. Dick: Álmodnak-e a robotok elektronikus bányokról? című könyvét is többször fordították le, másodszor az után, hogy bemutatták a filmváltozatot.

Kiss Kornélia (a vendégek egyike): Sokszor nem éri meg a jogdíjat megfizetni az első változatért, inkább újra megbíznak valakit.

Anikó: Egy régebbi Asimov novellát Göncz Árpád fordított, és ebben olyasmit ír, hogy a háziasszony elővette a szekrényből az azonnal oldódó kávékivonatot, és abból főzte meg az italt. Akkoriban a nescafé még egyáltalán nem volt elterjedt nálunk, kénytelen volt ilyen formában visszaadni. Jó néhány olyan Sztrugackij regény is van, amit ha újra kiadnak, akkor derül ki, hogy a régebbi változatot kurtították, vagy átdolgozták.

Anikó: Amikor kiadták a Zabhegyező új változatát, Rozsban a fogó címmel, némi értetlenséggel fogadták. Elvégre a zabhegyezésről tudjuk, vagy legalábbis sejtjük, mi az, viszont az új címben egy, Jön a rozson át című regényre utalnak, ami nálunk és az utóbbi időben nem túl közismert. Szabó Magda említi egy könyvében, hogy ez volt a századfordulón az Elfújta a szél, a halálíg tartó, és persze be nem mocskolt szerelem története, de mostanában nem nagyon olvassák.

Az Isteni színjáték igazán jól sikerült, de sajna, Babits nem nagyon értett a csillagászathoz, ezért aztán jó néhány tévedést írt bele a műbe. Igen ám, de mi van, ha az információ már beépült a köztudatba?

A fióknak fordítás már nem fordul elő, ott az internet, egy csomó lelkes amatőr ott teszi közzé a műveit. Aztán jól megmondják a véleményüket egymás munkáiról.

Attila: A Kis herceget már négy újrafordításban adták ki, mert lejárt az író jogdíja.

A Karácsonyi éneket is újrafordították (sajnos, tettem hozzá gondolatban.)

Bihari György: Stephen King átírta a Setét torony sorozat több részét, van, hogy csak egy-két lapot változtatott meg, de olyan is, hogy kétszáz lappal lett hosszabb az eredetnél.

Kiss Kornélia: Én most újrafordítottam Camus: Közöny.című regényét, mert a régi nem adta vissza a mű nyers hangulatát. A Nyugat generációhoz tartozó fordító akaratlanul is legömbölyítette a kifejezéseket és a helyzeteket.

Sokszor az újrafordítás a régire támaszkodik, van, hogy csak a lábjegyzetekbe kell belejavítani, és ezt sem sokszor.

Anikó: Más-e akkor a feladat, ha egyszer már kiadták a könyvet?

Bihari György (továbbiakban: György) Számomra mindegy, ez csak egy feladat.

Anikó: Elolvassátok a munkátokra adott olvasói reakciókat?

György: Ellenzem a kritikákat.

Anikó: A Végjátékban például az eddig hangy helyett csótánynak nevezted az idegeneket. (Szerintem nem túl jó ötlet, mert a hangyák államépítő rovarok, ami a másik fajtól nem mondható el.)

Anikó: Megválogatjátok-e, hogy milyen munkát vállaltok?

Pék Zoltán (továbbiakban: Zoltán) Ez nálam lelkiismereti kérdés, Megválogatom, mit fordítok. Bradburyt igen, a Star Wars sokadik részét nem.

Anikó: Kijavítjátok-e, ha valahol hibát találsz a könyvben?

Kornélia: Lefordítottam Agatha Christie utolsó könyvét, a Sors kapuját. Ez nem a legsikerültebb regény, később, amikor Angliában újra kiadták, alaposan átdolgozták, így logikusabb lett. Az Európa kiadó is újrafordította és átíratta.

György: Kérdés, hogy szerkeszthetünk-e? Ha úgy érezzük, a szöveg terjengős, lehet-e száz oldallal kevesebb?

Attila: Nem, Húzza ki a szerző.

Kornélia: Erre való a szerző.

Anikó: Volt olyan sorozat, amiben minden könyv 280 oldalból állt, ha nem fért el, beleprésették.

György: Van, hogy ez kifejezetten előnyös.

Attila: Egy díszkiadású Verne Gyula sorozatban, ami korlátozott példányszámban jelent meg, volt olyan, hogy az eredetnél húsz fejezettel lett rövidebb az új.

Anikó: Terjedni fognak a rajongói fordítások, sok olyan ember akad, aki nem tudja kivárni, amíg a kedvence megjelenik magyar fordításban (már ha megjelenik) és nekiáll a sajátját közzétenni. Erre igény is lesz. Egyébként sokan már eredetiben olvassák a sci-fi regényeket, jobb lett a nyelvtudás.

Kornélia: Volt, hogy a Mórának fordítottam valamit, de nekik nem tetszett. Nem sok-

kal később találkoztam vele egy rajongói oldalon. Érdekes-e bevonna közönséget?

György: Nem, őket nem szoktam, de általában a feleségemmel közösen dolgozom. Én kezdem az első fejezettel, ő folytatja, és váltjuk egymást. Ez a módszer idáig sikeres volt. Így dolgoztunk Ken Follett terjedelmes regényein.

Anikó: Lehet-e olyan, hogy ketten dolgoznak egy művön, az egyikük olvasta, a másikuk nem?

György: Engem zavarna.

Kornélia: Camus regényét a társam és én egymás mellett ülve fordítjuk, és minden részletet megvitatunk. Így tényleg lassabban lesz kész, de alapos munkát végzünk, amit ráadásul mindketten szeretünk. Franciából kevesebben fordítanak, és nem sürget minket a határidő.

Pék Zoltán: Nem mindig a hosszabb határidő a jó.

Anikó: A már említett Rozsban a fogót elolvastattam a növendékeimmel, az volt a véleményük róla, hogy a fordító egyáltalán nem ismeri a fiatalok nyelvhasználatát.

Pék Zoltán: Egy olyan fordító kell, aki maga is fiatal, és ismeri az ő szóhasználatukat. Az argónál vigyázni kell, mert ez a nyelvhasználat gyorsan avul.

Anikó: Ahogy öregszünk, a nyelvhasználat is avul.

Kornélia: Az újrafordítás nem azonos a szövegfrissítéssel. Az újrafordítás újraértelmezést is jelent.

Anikó: Minden újrafordítás felkavarja a kedélyeket. Kivéve persze, ha fel sem tűnik. Huxleynek három új variációja jelent meg. A Hobbitnak (A babó) is három variációja jelent meg egy könyvben. Az egyik Szobotka Tibor fordítása, ami inkább meseregény (ez meg is felel az eredetinek) a következőben ugyanez, csak kissé átsimítva és a szóhasználatot a Gyűrűk Urához alkalmazva, a harmadik pedig az új. Lehet válogatni!

Attila: Sztrugackijt is újra kellett fordítani, mert minél régebbi a kiadása, annál kevésbé stimmel. Persze volt olyan, hogy

csak három sort hagytak ki az egészből. A Kölyök elsőszőr 2004-ben jelent meg, ifjúsági variációban, most kiadtuk az eredetit. Ugyanez a helyzet az erősen megcsönkített Fogadó a Halott Alpinistához című regénnyel is.

Most vehetem meg őket újra, szép kis kilátás!

Így zúgolódtam, de csak magamban, mert ezzel véget is ért az egész.

-Pasztler Ágota-

Impresszum

AVANA SF Hírlevél

XV. évfolyam 48. szám (134.)

2016. június

Felelős kiadó:

Avana Egyesület,
3100 Salgótarján Fő tér 5.

Főszerkesztő:

Garzó László (garzo_freemail.hu)

Munkatársak:

Pasztler Ágota
Maruzs Éva
Garzó László

Design: Heim Attila

Szabadon terjeszthető

KÉRJÜK, TÁMOGASSA AZ AVANA EGYESÜLET
KÖZHASZNÚ TEVÉKENYSÉGÉT!

AJÁNLJA EGYESÜLETÜNKNEK ADÓJA 1%-ÁT!

ADÓSZÁMUNK: 18635212-1-12

KÖSZÖNJÜK TÁMOGATÁSÁT!

SZÁMLASZÁMUNK:

SALGÓVÖLGYE TAKARÉKSZÖVETKEZET
SALGÓTARJÁN 55400187-11032814

ÉVES TAGDÍJUNK 4000 FT